

Izvorni znanstveni članak
UDK 378:658.626
(89-112)
Primljeno: 17. 3. 2011.

*Zoran Tomić i Miljenko Musa**

Sveučilišni pravilnik o odijevanju

Sažetak

Namjera je ovoga rada pokazati kako je pravilnik o odijevanju prijeko potreban i nužan dio procesa brendiranja sveučilišta. U tu je svrhu provedeno istraživanje koje je obuhvatilo brojna cijenjena sveučilišta na Zapadu. Na početku se određuje značenje izraza pravilnik o odijevanju u njegovu izvornome obliku *dress code*, zatim se ukazuje na tri razine važnosti ovoga pravilnika u pisanu obliku (individualna, institucionalna i društvena), kao i na tri moguća pristupa ovom fenomenu (konzervativni, liberalni i umjereni). Nakon toga slijede iskustva iz svijeta koja su poslužila u izradbi ovoga prijedloga pravilnika, s posebnim osvrtom na sveučilišta u Sjedinjenim Državama. Kao ogledni primjer potrebe za pisanim oblikom pravilnika naveden je slučaj sveučilišta Berkley, CA iz 1992. Tada se jedan student na predavanjima pojavljivao potpuno razodjeven. U konačnici je prijedlog *Pravilnika o odijevanju Sveučilišta u Mostaru*.

Ključne riječi: pravilnik o odijevanju, sveučilište, brend, brendiranje, obrazovanje.

*Zoran Tomić je doktor znanosti i izvanredni profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Bosna i Hercegovina, e-mail: zoran.tomic@sve-mo.ba, a Miljenko Musa je student doktorskog studija Sveučilišta u Mostaru, Bosna i Hercegovina.

Original scientific paper

UDK 378:658.626

(89-112)

Received: 17. 3. 2011.

*Zoran Tomić and Miljenko Musa**

The University Dress Code

Summary

The intention of this work is to show that „Regulations on Dress Code“ is a necessary and indispensable part of the University Branding Process. For this purpose the research was undertaken and it includes a number of universities in the West. At the start it determines the meaning of the expression „Dress Code“ in its original form, then points out three levels of importance of the adoption of this Ordinance in writing (individual, institutional and „moderate“). This is followed by the experience of the world that was used in the drafting of this Ordinance, with particular emphasis on universities in the U.S.. The case of the University of Berkley, CA in 1992. is singled out as an example of the need for a written form of the Regulations, when a student appeared completely undress in the classroom. Finally, the draft „Regulations on the Dress Code of the University of Mostar“.

Key words: Dress Code, University, brand, branding, education

* Zoran Tomić has a PhD and he is an associate professor at Faculty of Philosophy, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, e-mail: zoran.tomic@sve-mo.ba, and Miljenko Musa is a PhD student at University of Mostar, Bosnia and Herzegovina.

Uvod

U svakodnevnome životu upotrebljavaju se brojni izrazi koji su stranoga podrijetla, a odnose se na dostignuća drugih, nama nebliskih područja. Jedan od njih je i brendiranje. No, je li uistinu potrebno rabiti strane riječi i izraze kako bismo izrekli željeno, to jest u potpunosti zaokružili misao? Današnji nam globalizirani svijet upravo nameće da nešto nama nesvojstveno i potpuno strano postaje dio i naše tradicije. U pokušaju stvaranja brenda potrebno je utvrditi prednosti i slabosti samoga subjekta na koji se odnosi, kao i okolnosti i poteškoće koje ga uvjetuju izvana. Dakle, potrebno je provesti SWOT analizu kako bismo imali sve podatke, načinili prijeko potreban plan te odredili strategiju i ciljeve. Sve ovo zahtijeva predano i dobro osmišljeno djelovanje.

Brendiranje nije jednokratani postupak ili posao koji možemo smjestiti na vremenskoj crti između točke A i točke B, ono nije vremenski ograničeno. Naprotiv, ono traje. To je trajno nastojanje koje uključuje brojne unutarnje i vanjske elemente i okolnosti, ono je instrument izgradnje identiteta i imidža, koji zahtijeva budnost i spremnost svakoga člana određene institucije.

U pripremi za postupak brendiranja Sveučilišta u Mostaru istraživana su iskustva brojnih sveučilišta na Zapadu, s posebnim osvrtom na Sjedinjene Države koje su perjanica ovoga trenda na svjetskoj razini. Uočeno je kako je neizostavni dio ovoga procesa *dress code*, tj. pravilnik o odijevanju, ali i to da se pojedina sveučilišta međusobno znatno razlikuju u načinu pristupa ovoj problematici. Cambridge i Nottingham u Britaniji te Harvard, Princeton, Yale i Stanford u Sjedinjenim Državama samo su neka od najpoznatijih sveučilišta čija su iskustva poslužila u izradbi ovoga Pravilnika.

Kako bi bilo jasno o čemu je zapravo riječ, najbolje je započeti određivanjem značenja izraza pravilnik o odijevanju u njegovu izvornome obliku *dress code*, zatim ukazati na tri razine važnosti potrebe usvajanja ovoga pravilnika u pisanu obliku, kao i na tri moguća pristupa ovom fenomenu. Kao logičan nastavak slijede iskustva iz svijeta koja su poslužila u izradbi ovoga prijedloga pravilnika i konačno, prijedlog *Pravilnika o odijevanju Sveučilišta u Mostaru*.

Zašto pravilnik o odijevanju?

S pravom se postavlja pitanje zašto pravilnik o odijevanju? Zar to nije osobna stvar svakog pojedinca, zašto bi se institucije trebale baviti time, zar društvo ne čini skupina međusobno različitih individua koje imaju i različite sklonosti i sl.? Narodna izreka kaže kako odijelo čini čovjeka, dakle ističe njegovu osobnost i čini ga posebnim, drukčijim, izdvaja ga od drugih. Sve je to točno, no ipak red mora postojati, pa je stoga potreban pisani trag o tome što bi trebalo biti barem nekakva donja granica dobroga ukusa.

Naime, počeci civilizacije, a osobito razdoblje procvata Rimskoga Carstva na prijelazu iz stare u novu eru, govore o bitnosti odijevanja. Biblijski tekst govori da su Isusa Krista prije razapinjanja na križ razodjenuli kako bi ga u potpunosti ponizili, oduzeli mu dostojanstvo i na taj način iskazali za to vrijeme najsravniji oblik izrugivanja i ismijavanja.¹ Dakle, biti bez odjeće bila je sramota u doba procvata brojnih civilizacija jer se na taj način nastojalo odmaknuti od stvarnosti koja je vladala u predcivilizacijsko doba, vrijeme prvobitne zajednice, kamenoga doba. Ljudi na niskoj razini svijesti bili su goli, ali je razvojem došlo do napretka ljudske misli.

Međutim, danas se nameće stil oskudnosti, minimalizma pa je postala umjetnost pokazati nago ljudsko tijelo. To jest umjetnost, ali neka vrsta metaumjetnosti za koju nije zaslužan ljudski trud ili neko duboko umovanje, već viša sila, to jest Stvoritelj genij. Savršenstvo i sklad ljudskoga tijela nedvojbeno je vrhunac svega što postoji, no upravo zbog toga potrebno ga je zaštititi od požudnih pogleda, kako se ne bi izazivali životinjski nagoni prisutni u svakome čovjeku.

Dakle, ukoliko će se slijediti logika tzv. modernizma koji sve opravdava relativizmom, ukoliko globalizam znači otvaranje i povezivanje bez ikakve regulacije i pravila, ako je čovjek prepušten samome sebi u društvu za koje se tvrdi da ga čini mnoštvo nepovezanih individua, onda takav svijet neizbježno ide k svome prvobitnom stanju u kojem je vladao kaos i zakon jačega, kad su jedina pravila koja su se poštivala bila pravila pukoga preživljavanja lišena bilo kakvih moralnih i inih vrijednosti. Upravo stoga, pravila moraju postojati i nadograđivati se tijekom vremena kako bi bila primjerena novim izazovima, ali još

¹ Usp. (Mt 27, 27 – 32).

uvijek utemeljena na neprolaznim vrijednostima poštivanja čovjeka i njegove obitelji kao osnovne ljudske zajednice.

Značenje izraza *dress code*

Dress code je anglizam i izvorno se javlja unutar akademskih krugova engleskoga govornog područja. Ovaj uzraz ukazuje ponajprije na određeni skup pravila odijevanja u pojedinim situacijama ili prilikama. Brojne prigode zahtijevaju nepisane oblike ponašanja i odijevanja pa je potpuno razumljivo, bez potrebe prethodnoga naglašavanja, za poslovne ljude da se pojavljuju u odijelima s kravatom, a žene u prigodnim kostimima. Činjenica je da je prvi dojam o osobi najvažniji pa je stoga potrebno poraditi na osobnoj promociji i načinu na koji se predstavljamo drugima, a osobito načinu na koji nas drugi doživljavaju jer mi nismo ono što mislimo da smo ili što želimo biti, već ono kako nas drugi vide i prihvaćaju.

Objektive riječi imaju svoje imeničko i glagolsko značenje. Imenička inačica izraza *dress* u engleskome izvorniku bezuvjetno upućuju na odjeću, odijelo, vojnu uniformu, haljinu, toaletu pa čak i na ures ili nakit. Dakle, nešto dostojanstveno i lijepo, na pomagala koja život čine ljepšim. Istodobno glagolska inačica ovoga izraza znači urediti, ispraviti; poravnati, izravnati; odjenuti, obući; uresiti, ukrasiti, iskititi i sl., to jest ukazuje na potrebu postizanja reda i sklada u odijevanju, tj. upućuje na to kako popraviti i uljepšati postojeće stanje stvari.² Kod izraza *code* njegova imenička inačica predstavlja zbirku pravila, zbornik zakona pa čak i tajno pismo, šifru, kod, sustav signala i sl., dok glagolski oblik ove riječi označava djelatnost šifriranja ili kodiranja.³ Osamdesetih godina XX. stoljeća u modi su bile cipele koje su se u narodu nazivale koledžice, jer su ih kao znak raspoznavanja nosili članovi elitnih skupina pojedinih fakulteta ili koledža u Britaniji.

Mogli bismo kazati da i pojedinačno ova dva izraza upućuju na nešto smisljeno i prijeko potrebno jer ako nema reda, može vladati samo

² Usp. *dress*, u: *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zagreb, Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske, 1988., str. 322.

³ Usp. *code*, u: *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zagreb, Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske, 1988., str. 193 - 194.

nered pa bio on i tzv. kontrolirani nered kojim se opravdavaju brojni nedostaci našega suvremenog društva. Dress code ili pravilnik o odijevanju kao cjelina ukazuju na pravilo odijevanja i ophođenja, tj. sredstvo raspoznavanja i pripadnosti određenoj društvenoj skupini. Odijelo nas svakako određuje i svrstava kao pripadnika točno određenog podneblja, skupine ili klase.

Važnost pravilnika o odijevanju

Pravilnik o odijevanju važan je instrument u promociji i predstavljanju pojedinca, pojedine ustanove kojoj pripada, ali i društva u cjelini. Naime, društvo u kojemu nema određenih kriterija ponašanja ili su zaboravljene moralne vrijednosti osuđeno je na propast. Takvo je društvo satkano od spletki i smicalica, ali je ponajprije društvo puke improvizacije. Ustanova u kojoj ne postoji podjela odgovornosti i jasno zacrtani načini ponašanja i rada ne može pozitivno djelovati pa je stoga važno da se na razini svake pravne osobe odrede prioriteti i hijerarhija odnosa. Osoba koja ne zadovoljava barem one minimalne uvjete dobroga ukusa u radu i ophođenju nikako ne može biti dobar primjer i uzor drugima, a osobito ne budućim naraštajima.

Dakle, ovakav je Pravilnik važan za svaku osobu općenito pa tako i za svakog pojedinca koji djeluje unutar Sveučilišta jer, primjenjujući pravila o odijevanju, svaki čovjek dograđuje svoj osobni identitet i imidž, stječe potrebnu razinu samopouzdanja u interakciji s drugima, ali i svijest o vlastitoj ulozi i važnosti u društvu. Njegova primjena nedvojbeno pridonosi osobnoj promociji. Dovoljno je prisjetiti se kako je uniforma ili bolje rečeno točno određena kombinacija odjevnih predmeta ujedno i znak raspoznavanja pripadnika brojnih zanimanja. Konobari u restoranima i kafićima, vozači u autobusima, poslužitelji i piloti u zrakoplovima, bolničko osoblje, policajci, vojnici, a posebice poslovni ljudi koji drže do sebe i svoje uloge u tvrtci kojoj su na čelu strogo određenim načinom odijevanja isijavaju ozbiljnost i time odašilju poruku da se na njih može računati, to jest da su vjerodostojni u onome što rade. Nije teško zamijetiti kako i osoblje zaduženo za održavanje čistoće mora poštivati za njih karakteristične odjevne kombinacije. Ipak, ovo se najviše odnosi na javne osobe, a među njima

posebice na političare koji svojim odijevanjem pridonose stvaranju prvog dojma o njima te izgradnji njihova poželjnog pozitivnog imidža.⁴

Međutim, opravdano se postavlja pitanje potrebe i važnosti ovakva pravilnika na razini jednoga sveučilišta. Naime, visokoškolska je izobrazba priprema i preduvjet za bavljenje brojnim zanimanjima. Visoko pozicionirana i društveno važna i odgovorna radna mjesta zahtijevaju i visoku razinu znanja i izobrazbe te sposobnosti primjene stečenih teoretskih znanja u stvarnome životu. Pa tko će nas i kako predstavljati kako na unutarnjem tako i na vanjskom planu ukoliko ne postoji barem minimum zahtijeva za određenim oblikom ponašanja i opfodenja, a to svakako uključuje i način odijevanja?

Pripadnici pojedinih sveučilišta na Zapadu uspoređuju se i natječu s pripadnicima nekih drugih njima srodnih visokoškolskih ustanova, a međusobno se razlikuju između ostaloga i po načinu odijevanja. Službena se obilježja, loga, kao i oznake brenda pojedinog sveučilišta s ponosom ističu na majicama, košuljama, kapama, torbama i sl. Kao da svatko od njih želi kazati: *Jest, ja sam dio te priče, ja studiram ili radim baš na tom sveučilištu!* Zašto je tomu tako? Naime, vrijedim onoliko koliko sam znanja stekao tijekom svoga učenja i rada, koliko teorijskog i praktičnog iskustva nosim u sebi te koliko sam u stanju to znanje primijeniti, a uistinu sam onakav kakvim me drugi vide i doživljavaju. Kako će me doživjeti drugi, ovisi ponajviše od prvoga dojma, a on je između ostaloga određen i načinom našega odijevanja.

Pravilnik je važan i za Sveučilište, jer se ono i na taj način pozicionira kao prepoznatljiva odgojno-obrazovna institucija. Naime, cilj sveučilišnoga djelovanja nije samo obrazovati, već i pravilno odgajati buduće nositelje vodećih pozicija u društvu. A s obzirom da odijevanje, vizualno predstavljanje, ili još konkretnije govor tijela prema znanstveno utvrđenim pokazateljima čini oko 55% komunikacije, sveučilište će na taj način moći pozitivno komunicirati svoje vrijednosti.⁵ Svako se sveučilište, kao i svaka druga institucija, želi visoko pozicionirati na listi privlačnih entiteta pa je stoga iznimno važno tko i kako ga predstavlja. Neophodno znanje i samouvjerenost osobe dolazi još više do izražaja ukoliko je ta osoba prikladno odjevena i kada plijeni pozornost i svojim izgledom. Ekonomskim rječnikom kazano: dobro upakiran proizvod

⁴ «Dress Code predizborne kampanje», 6. 7. 2010. <<http://www.zorantomoc.net/>> (9. 7. 2010.).

⁵ Usp. TOMIĆ, SPAHIĆ, GRANIĆ: *Strategija izbornih kampanja*, Zagreb – Sarajevo, Synopsis, 2008., str. 175.

ima veću mogućnost privući pozornost potencijalnih kupaca, a na taj način će i sadržaj više doći do izražaja.

Ovaj fenomen važan je i za društvo u cjelini jer je sveučilište nositelj razvoja podneblja i naroda unutar kojega djeluje. Na taj se način podiže svijest na jednu višu vrijednosnu razinu, ali se i bezuvjetno čuvaju moralne zasade i kulturno naslijeđe. Tako pojedine države SAD-a posebice ponosno govore o sveučilištima na kojima su svoje znanje stjecali vodeći ljudi političkoga, znanstvenoga, ekonomskoga, sportskoga i inog života. Sveučilište bi trebalo biti rasadnik pozitivnoga i pravilnoga pristupa životu te uzor koji plijeni pozornost i budi želju u ljudima da i oni postanu dio toga miljea. Stari su govorili kako je svako pravilo, pa i ono najgore, bolje ni od kakva pravila, jer takva situacija vodi k iskrivljenu shvaćanju demokracije i slobode koje u konačnici neizbježno vodi k anarhiji, koja je opet najmanje poželjan oblik društvenih odnosa. Dugoročno gledano, samo točno određenim načinom i pravilima usmjerenim ponašanjem i odijevanjem moguće je očekivati konkretne rezultate koji će biti na dobro društvu u cjelini, i to na dulji rok.

Pravilnik o odijevanju pomaže i u kreiranju imidža kako pojedinca tako i institucije koju taj pojedinac predstavlja. Naime, svatko želi stvoriti povoljno i prihvatljivo mišljenje o sebi i želi se predstaviti u najboljem svijetlu. Imidž bi se mogao objasniti kao pojam koji se odnosi na određena svojstva koja ljude asociraju na određene predmete, proizvode ili pojedince, a poželjno je da ta asocijacija u ljudima budi pozitivne osjećaje.⁶

Zanimljivo je navesti nekoliko citata koji govore o važnosti odijevanja. Tako profesor Longfellow s Illinois State Universityja ističe: "Kada se odijevaš drukčije, i ponašanje se počinje mijenjati. To je kod studenata još i izraženije."⁷ Istina je da te odjevni predmet neizostavno svrstava u točno određenu klasu ljudi i daje ti priliku ili ti pak oduzima mogućnost djelovanja u određenim situacijama. Drugi dio ove izjave upućuje na činjenicu da je vrijeme studiranja jedno od najosjetljivijih razdoblja u životu svakoga čovjeka, to je doba prekretnica i presudnih odluka koje će obilježiti cijeli život pojedinca pa je stoga neupitno i važno osigurati preduvjete da se donesu ispravne odluke. Mladi ljudi

⁶ Usp. TOMIĆ, Z.: *Osnove političkog komuniciranja*, Mostar, Poslovne komunikacije, 2005., str. 170.

⁷ « Illinois State University je donio pravilnik o odijevanju na Poslovnoj školi », 2010. <<http://www.universitybusiness.com/newssummary.aspx?news=yes&postid=14142>> (9. 7. 2010.).

traže podršku i sigurnost, iako se čini da im je neobuzdani život veći izazov. No, kada se priča spusti na razinu pojedinca, nestaje psihologija, tj. mišljenje mase, već svatko za sebe donosi odluke i u konačnici odgovara za njih. Izvjesni lord Chesterfield u pismu svojem sinu ukazuje na dvije krajnosti vezane za način odijevanja pa kaže: „Odijelo je glupost, ali je glupo ako muškarac nije lijepo odjeven prema društvenom položaju i načinu života.”⁸ Navedeno potvrđuje iznesenu tvrdnju, pa nije nimalo čudno da se i u našem narodu kaže kako „odijelo čini čovjeka“. Na webnoj stranici koja govori o provodu na sveučilištu Harvard može se naići na vrlo poučnu preporuku mogućim budućim stanovnicima, tj. studentima toga sveučilišta, koja kaže: „Ako ti je tjelesna privlačnost na prvome mjestu, onda bi se trebao kloniti Harvarda.”⁹ Naime, sveučilište je ponajprije ipak odgojno-obrazovna institucija koja skrbi o intelektualnome potencijalu, ali i o primjerenu ponašanju i nastupu svojih članova, a ne pozornica za razne oblike moralno sumnjivih ponašanja. Mladi je čovjek današnjice svakodnevno bombardiran raznim oblicima reklamnih spotova koji se isključivo temelje na tjelesnoj ili seksualnoj privlačnosti pa je stoga neobično važno ponuditi alternativu tomu moralno potpuno iskrivljenu poimanju ljudskoga tijela. Profesor Zoran Tomić na svojem blogu na temu pravilnika o odijevanju između ostaloga kaže: „Osobnost pojedinaca i identiteti koje ova osobnost utjelovljuje povezani su s pozicijom koju pojedinac ima ili koju dostiže u okviru socijalnih struktura.”¹⁰ Ova tvrdnja dovoljno govori sama za sebe.

Tri pristupa izradbi pravilnika o odijevanju

Kako izraditi pravilnik o odijevanju, to jest kako to učiniti a da se nikoga ne uvrijedi ili pak diskriminira na temelju njegove vjerske, nacionalne, spolne, rasne ili neke druge pripadnosti, koja je za tu osobu posebno važna? Naime, postoje brojne mogućnosti i rješenja, od kojih

⁸ «Dress Code», 12. 7. 2009. <<http://www.zorantomic.net/index.php?limitstart=126>> (9. 7. 2010.).

⁹ «Guys & Girls», 2010. <<http://collegeproowler.com/harvard-university/guys--and--girls/>> (9. 7. 2010.).

¹⁰ «Dress Code», 12. 7. 2009. <http://www.zorantomic.net/index.php?option=com_content&view=article&cid=187:dress-code&catid=48:pr-blog> (9. 7. 2010.).

su mnoga tek polovična i ostaju otvorena za mnoge zloporabe i različite načine interpretiranja. Međutim, ne treba izmišljati toplu vodu jer je ona već otkrivena! Povijesna nam praksa govori o tri osnovna pristupa svakome problemu. Političkim rječnikom kazano potrebno se svrstati na jednu od mogućih strana. Neki će to nazvati lijevim, desnim ili centru usmjerenim načinom razmišljanja, iz čega se stvaraju brojne inačice desnoga ili lijevoga centra itd. No, kako se ne bismo vrtjeli u krug i od vrtnje zaboravili na temu i namjere ovoga teksta, potrebno je precizno odrediti moguće opcije. Naime, ponuda previše mogućnosti dovodi do zbunjenosti i potiče postupak relativiziranja vrijednosti, a upravo je to što se konkretnim pravilnikom može izbjeći. Koristeći političko svrstavanje, nameću se tri realna pravca, to jest pristupa izradbi ovoga pravilnika, a to su konzervativni, liberalni i, uvjetno za potrebe ovoga istraživanja nazvani, umjereni pristup.

Konzervativni je pristup oprezan i odmjeren. To je pristup koji priznaje postojeće, pozivajući se na mudrost i dostignuća prijašnjih naraštaja. Zajednica je iznad pojedinca, a ljudska prava i slobode izvode se iz njihovih dužnosti prema uspostavljenoj hijerarhiji. Teži očuvanju kulturnoga nasljeđa i u skladu je s tradicionalističkim normama ponašanja, pa tako i oblačenja. Konzervativizam ne prihvaća brza rješenja pozivajući se na stabilnost i stalnost kontinuiteta. „Tako konzervativizam nije obično potaknut dinamičnim načelom promjene, nego uzmicanjem pred promjenom koju nije moguće kontrolirati.“¹¹ Dakle, ovaj nam pristup nameće strogo uniformirana rješenja, ne dopušta izražavanje osobnih afiniteta i sklonosti pojedine osobe, tj. ne dopušta individualni pristup, već se oslanja na tzv. psihologiju skupine. U ovom slučaju prisutna je „potpuna“ kontrola i centralizam mišljenja, gdje se sve podređuje određenoj skupini kojoj se pripada. Uzimajući u obzir trenutačno stanje društva i proces globalizacije koji neizbježno vodi naprijed, teško je vjerovati da bi ovakav oblik pristupa rješenju zadovoljio potrebe i postigao željeni učinak.

Liberalni je pristup potpuna suprotnost konzervativnomu, to je druga krajnost ponude mogućih rješenja. Naglasak je na ideji osobne slobode izbora te vjere u um i razum. Naizgled tako razumljivo, jasno i nedvojbeno, pa ipak u praksi potpuno zamagljeno i višesmisleno. Naime, liberalizam kao ideologija isuviše ističe individualne slobode, a s

¹¹ FREEDEN, Michael: «Vremena i prostor», u: *Političke ideologije*, FREEDEN, Michael (ur.): Zagreb, Algoritam, 2006., str. 285.

obzirom da je svaka osoba jedinka, nameće se zaključak da ima onoliko vrijednosti i pravila koliko i osoba. To nas vodi u nekontrolirani kaos jer se na taj način nitko ne može vezati za konkretne i nedvosmislene vrijednosti. Dakle, ukoliko ne postoje ili se ne poštuju univerzalne vrijednosti, teško je odrediti i suvisla pravila ponašanja pa stoga nastupa anarhija morala i svakoga drugog oblika ljudskoga djelovanja. Svaki se postupak relativizira i može se izvući iz konteksta te opravdavati osobnim sklonostima, neovisno o šteti koju nanosi drugima pojedincima ili skupinama. „Netotalitarne ideologije općenito posjeduju sposobnost da svojim ključnim konceptima pripišu više od jednog značenja. To je naročito uočljivo u liberalizmu, budući da njegova unutarnja morfološka fleksibilnost, odnosno tolerancija višestrukih rješenja, dopušta da unutar njegove orbite koegzistiraju različita shvaćanja slobode.“¹² Ovo vrijeme recesije na najbolji je način pokazalo neodrživost i nelogičnost ovakva pristupa. Naime, financijska središta moći zahtijevaju potpunu liberalizaciju i zabranu upletanja države u njihovo poslovanje. No, kada ih je pohlepa dovela do bankrota, zatražili su pomoć te iste države od koje su prije toga tražili da bude po strani i mirno promatra kako oni pustoše fondove i lančanom reakcijom za sobom vuku cjelokupno društvo u propast. To potiče gramzljivost, a smisao svega postaje profit, profit i samo profit.

Obično su krajnosti ekstremno obojene, dovode nas na planinske vrhunce s kojih se od oblaka ne vidi realni svijet, nude rješenja na granici ispravnosti, a sve to u ime neke ideološki zamagljene stvarnosti, koja nema konkretno uporište u logičnome načinu mišljenja i življenja. Kako krajnosti u konačnici ipak nisu najsretnije rješenje, potrebno je potražiti neki drugi način uzimajući u obzir pozitivne, a izbjegavajući negativne strane navedenih opcija. Stoga se kao najrealniji nameće „umjereni“ pristup koji ima za cilj pomiriti naizgled nepomirljivo, jer između ovih ideologija vladaju potpuno oprečne sile koje su u stalnom sukobu. Međutim, iako suprotstavljene, ove ideologije imaju i nešto zajedničko. Naime, i jedna i druga se nastoje nametnuti kao jedino, isključivo i ujedno idealno rješenje svih problema u društvu. Obično se ljudi povezuju na temelju određenih sličnosti, međutim u ovom slučaju ta sličnost razdvaja. Cilj je „umjerenoga“ pristupa upravo izbjegavati krajnosti i zastupati ideju centra. Stoga je u konkretnom

¹² FREEDEN, Michael: «Preobrazba liberalne ideologije», u: *Političke ideologije*, FREEDEN, Michael (ur.): Zagreb, Algoritam, 2006., str. 283.

slučaju izradbe Pravilnika o odijevanju potrebno utvrditi donju granicu „dobroga ukusa“, koji bi trebao biti prihvatljiv svima i u svako doba.

Naime, način odijevanja ponajprije ovisi o mjestu na kojem se nalazimo, ali i o prigodi za koju se pripremamo. Na temu „Dress Code predizborne kampanje“ profesor Zoran Tomić ističe staru latinsku poslovicu koja kaže da mjesto određuje postupak.¹³ I stvarno je tako, zatvoreni ili otvoreni, klimatizirani ili neklimatizirani, svečano ili obično uređeni prostori nedvojbeno uvjetuju i način našega odijevanja. Tu svakako treba dodati i točno određeno vrijeme uvjetovano vremenskim prilikama ili neprilikama. Dakle, visoke ili niske temperature, kišno, vjetrovito ili pak sunčano vrijeme, suha ili blatnjava podloga i sl., zahtijevaju također sukladne oblike odijevanja.

Kako je osnovna tema ovoga teksta *Pravilnik o odijevanju Sveučilišta u Mostaru*, a uzimajući u obzir već navedeno, jasno je da je to vrlo zahtjevan posao i da ne će biti lako ponuditi jednostavna rješenja. Ipak, problemi su tu kako bi se riješili, jer bi u suprotnome trud i pokušaji da se uredi ovaj dio odnosa bio uzaludan. Sveučilište zasigurno zauzima posebno mjesto na društvenoj ljestvici važnosti, a i obuhvaća sve oblike gore navedenih uvjeta. To je veliki izazov, ali i golema odgovornost, jer kako, ograničavajući individualne slobode svakoga pojedinca koje zagovara liberalna misao, a istodobno bježeći od stroge uniformiranosti koja je odraz konzervativnih pogleda, ponuditi pravedno rješenje. S obzirom da je topla voda već izmišljena, potrebno se osvrnuti na dostignuća i iskustva drugih, to jest pogledati kako su to riješila pojedina sveučilišta na Zapadu, ponajprije u SAD-u i Velikoj Britaniji.

Iskustva u svijetu

U želji objektivnoga prikazivanja postojećega stanja na sveučilištima na Zapadu, uputno je istaknuti da se ona mogu podijeliti na različite načine. Ideološka podjela razlikovala bi lijeva, desna i središtu usmjerena sveučilišta ili, drugim riječima kazano, konzervativna, liberalna i neutralna sveučilišta. Kriterij bi mogao biti i broj studenata koji studiraju na pojedinom sveučilištu ili mjesto koje određeno

¹³ Usp. «Dress Code predizborne kampanje», 6. 7. 2010. < <http://www.zorantomic.net/> > (15. 7. 2010.).

sveučilište zauzima na ljestvici društvene važnosti, zatim je li sveučilište vjersko ili svjetovno i tomu slično. Ovisno o uvjetu koji ih određuje, moglo bi se tu nadodati još mnoštvo podjela, no to bi vodilo u situaciju da se od šume ne vidi stablo, a to svakako nije namjera ovoga rada.

Druga je bitna stvar u ovom istraživanju bila iskoristiti tradiciju sveučilišta na Zapadu koja imaju važnost na svjetskoj razini, koja izazivaju divljenje kako akademske zajednice pojedine regije, tako i običnoga puka. Naime, nije isto pozivati se na sveučilišta koja nemaju velikoga utjecaja na društvene trendove i tijek povijesti ili pak na ona koja kreiraju te iste trendove i bitno određuju povijest. Prihvaćajući činjenicu da je nemoguće primijeniti iskustva svakog pojedinog sveučilišta, jer bi se za to trebalo izdvojiti daleko više vremena i truda, nužno je ograničiti se na dostupnu građu, tj. na sveučilišta koja jasno definiraju ovu problematiku. Ali ne samo ta, već i ona koja pojedine trendove jednostavno pretpostavljaju.

Zanimljivo je vidjeti kako vjerska sveučilišta, dakle sveučilišta u vlasništvu različitih vjerskih denominacija, tretiraju ovaj problem. Primjerice pravilnik o odijevanju sveučilišta Notre Dame Marbel iz Kalifornije od svojih studenata zahtijeva strogo propisane uniforme u sve školske dane, osim srijede koja je dan poslovnoga ili ležernoga stila odijevanja. Pravilnik točno opisuje što podrazumijeva uniforma za djevojke, a što za mladiće, ističe se kako neuniformiranim studentima neće biti dopušteno sudjelovanje na nastavi, a donosi se, iako ne i konačna, lista odjevnih predmeta koji su u potpunosti zabranjeni. U konačnici se tretiraju iznimke na obvezu nošenja uniforme, no samo u posebnim uvjetima kao što je primjerice trudnoća, ali tek u vrijeme kada je očita, zatim tijekom praktične nastave i terenskoga rada. Ukazuje se na nedopustivost nošenja naušnica, majica s grafitima općenito, a osobito s uvredljivim porukama, pa čak je propisana i dopuštena dužina kose za muškarce.¹⁴ U pravilniku o odijevanju sveučilišta Hope International iz Kalifornije uz navođenje vrlo jasnih pravila i zabrana iznosi se i jedna poučna opaska koja kaže: „Profesionalnost kao odgojno-obrazovna kategorija odražava se izgledom i manirima našeg nastavnog i administrativnog osoblja, kao i drugih uposlenika. Prema tome, prijeko je potrebno utvrditi smjernice za održavanje i unaprjeđivanje imidža

¹⁴ Usp. «Dress Code», <http://www.ndmu.edu.ph/academics/dress_code.html> (15. 7. 2010.).

Sveučilišta.¹⁵ Dakle, naglasak je na odgojno-obrazovnoj djelatnosti jer sveučilište prije svega ima ulogu odgajati i obrazovati. Između ove dvije zadaće možda je i važnija odgovornost za odgoj budućih nositelja vodećih funkcija u društvu pa tek onda samo obrazovanje, jer se bez pravilna odgoja obrazovanje pretvara u gomilanje podataka i samo je sebi svrha. Na katoličkome sveučilištu Notre Dame iz Indiane, koje u posljednje vrijeme sve više prihvaća liberalne ideje, ukazuje se na činjenicu da studenti moraju slijediti pravila odijevanja, koja pored ostaloga podrazumijevaju da ne smiju nositi bradu, majice bez rukava ili primjerice kratke hlače. Na isti način sveučilište Ave Maria iz Floride ističe kako se studenti u svako doba trebaju odijevati na način da izbjegavaju modne trendove koji se protive normama kršćanske čednosti i moralnosti. Studenti se pozivaju da primijene pristup odijevanju koji se zasniva na slobodi i odgovornosti. Dakle, potiče ih se da sami donose odluke, ali i da budu svjesni mogućih posljedica takvih odluka za koje će morati osobno odgovarati. Posebno je važna pouka da seksualna moć tijela nije prikladan objekt javnog izlaganja.¹⁶

Sveučilište Hampton Virginia temelji pravilnik o odijevanju na ideji da je usvajanje društveno prihvatljiva ponašanja i odabir odjeće prikladne pojedinim prigodama i aktivnostima presudan činitelj u cjelokupnome obrazovnom procesu. Razumijevanje i prihvaćanje takvih oblika ponašanja poboljšava kvalitetu života te pridonosi optimiziranju morala i uljepšava ukupni dojam sveučilišta. To igra presudnu ulogu i ulijeva osjećaj integriteta i pripadnosti. Pravilnik o odijevanju ističe posebna pravila za svako pojedino mjesto unutar sveučilišnoga kampusa, kao i za svaku moguću prigodu kao što su formalni programi, intervjui, društveno-rekreacijske aktivnosti te balovi, gale i kabareti. Potom se navode primjeri neprikladna i neprihvatljiva odijevanja i/ili izgleda. Od administrativnoga, nastavnoga pa i pomoćnog osoblja se istodobno zahtijeva da nadziru možebitno kršenje ovih pravila te da takve slučajeve obvezno prijave. Međutim, u slučaju da vjerska pripadnost zahtijeva drukčiju odjeću, poštujući pravo na vjeru, ostavlja se mogućnost iznimaka koje mora potvrditi Ured zadužen za vjerska pitanja.¹⁷

¹⁵ «Dress Code Policy», 31. 1. 2008. <<http://www.hiu.edu/about/hr/DressCodePolicy.pdf>> (15. 7. 2010.).

¹⁶ Usp. «Modesty in Dress», 2010. <<http://www.avemaria.edu/reslifepolicies/>> (15. 7. 2010.).

¹⁷ Usp. «Dress Code», 2010. <http://www.hamptonu.edu/student_life/dresscode.cfm> (15. 7. 2010.).

Sveučilište Boston osobito je zanimljivo jer predviđa i kategorizira kazne za kršenje pravilnika o odijevanju za studente i za nastavnike. Kazna za kršenje Pravilnika o odijevanju za studente koji to učine po prvi put usmena je opomena i formalni pregled Pravilnika, u slučaju ponavljanja nepoštivanja pravila o odijevanju slijedi pisana opomena, a ukoliko se isto ponovi i po treći put, dolazi do izbacivanja s nastavnog programa. Nastavnici koji nose neprimjerenu odjeću bit će udaljeni s radnoga mjesta za taj cijeli dan. Sveučilište Princeton na odijevanje ukazuje budućim studentima već u vrijeme pripreve za polaganje prijamnih ispita i natječaja za stipendije, a strogo određena pravila u odijevanju moraju poštivati čak i vratar, domar i ostali službenici sveučilišta.¹⁸ Na Harwardu ne postoji konkretan pravilnik o odijevanju dostupan pregledom njihove webne stranice, ali postoji službena preporuka ležerno-poslovnog stila odijevanja za uposlene i ležernog stila za studente. Naime, zanimljivo je još jednom ponoviti poučak koji se može iščitati iz teksta na webnoj stranici koja tretira razinu zabave na pojedinim sveučilištima, gdje se za Harward između ostaloga kaže: „Ako ti je tjelesna privlačnost na prvom mjestu, onda bi se trebao kloniti Harwarda.“¹⁹ Sveučilište Cambridge zahtijeva stroga pravila odijevanja za svaki događaj i mjesto unutar kampusa sveučilišta. Očekuje se da bi odjeća za svaki dan na javnim površinama sveučilišta trebala biti dolična. Proktori (službenici zaduženi za rad i disciplinu) izvješćuju da će se svakom pojedincu neprimjerena izgleda onemogućiti pristup i stjecanje primjerena stupnja naobrazbe, i ovo se pravilo strogo provodi. Narodne nošnje nisu više dopuštene, a vojne uniforme samo u iznimnim okolnostima s izričitim dopuštenjem sveučilišnih proktora. Sveučilište snažno potiče primjenu jednostavnoga, formalnog stila odijevanja kako bi svi oni koji pristupaju određenom stupnju naobrazbe mogli nastupiti kao međusobno jednaki.²⁰

Naime, vidno je kako se određena sveučilišta međusobno razlikuju u pristupu rješenu ovoga problema. Međutim, kod svakoga je prisutan zahtjev za određenim pravilima odijevanja. Ukoliko se ne radi o

¹⁸ Usp. «Student Handbook and Academic Planner», *Dress Code on Summer Institute*, 2009-10. <http://www.princeton.edu/~tprep/pupp/pupp_handbook_2009-2010.pdf> (15. 7. 2010.).

¹⁹ «Guys & Girls» 2010. <<http://collegeprowler.com/harvard-university/guys--and--girls/>> (15. 7. 2010.).

²⁰ «Dress Code», 5. 3. 2010. <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FxjeBnYheZcJ:www.sid.cam.ac.uk/people/praelector/+cambridge+university+dress+code&cd=3&hl=hr&ct=clnk&gl=ba>> (15. 7. 2010.).

pravilniku na razini cijeloga sveučilišta, svakako će se naći pravila za određene prigode, pojedina mjesta unutar kampusa sveučilišta ili pak tijekom nastave i fakultativnih putovanja izvan područja samoga sveučilišta kad naglašavaju kako oni, odašiljući pozitivnu sliku o sebi, ujedno promoviraju i sveučilište čiji su članovi. Zanimljivo je primijetiti kako upravo velika sveučilišta nemaju pravilnik o odijevanju na razini cijeloga sveučilišta, no to bi se moglo objasniti činjenicom da su to mali gradovi s desetak i više tisuća studenata, pa je gotovo nemoguće tražiti i postići jednoobraznost odijevanja u svakome pojedinom dijelu kampusa.

Kao ogledni primjer potrebe uvođenja pravilnika o odijevanju u pisanu obliku može poslužiti i sljedeći primjer. Sveučilište Berkley, California već desetljećima slovi kao jedno od najliberalnijih sveučilišta u Sjedinjenim Državama, posebice 60-ih godina XX. stoljeća jer su tamo započeli mnogi društveno angažirani pokreti, među kojima se posebno ističu djeca cvijeća ili hipi pokret. Neprestano su isticali liberalnu orijentaciju oslanjajući se na osobne slobode pojedinca. No, u rujnu 1992. izvjesni Luis Andrew Martinez, student druge godine, pojavio se na predavanju u učionici u sandalama i s ruksakom na ramenu, dakle potpuno razodjeven. Sveučilišna ga je policija udaljila s nastave i upozorila da ne smije takav boraviti na sveučilištu, ali on se istoga dana vraća s odvjetnikom koji kaže da ima pravo hodati gol jer ne postoji ni jedan valjani pisani dokument ili pravilnik koji to brani. Županijski tužitelj odbacuje tužbu sveučilišta kao pravno neutemeljenu, jer „gdje to piše da on ne smije takav dolaziti s obzirom da nikoga fizički ne napastuje?“. Student je podigao optužnicu protiv sveučilišta Berkley i dobio parnicu. Sljedećih je mjeseci redovito dolazio gol na sveučilište. Napokon, krajem te iste godine donosi se „Službeni sveučilišni pravilnik o javnoj golotinji i seksualno napadnom ponašanju i odijevanju“.²¹

Društvena važnost u ovome primjeru ogleda se u činjenici da se Martinez, nakon zabrane na Sveučilištu, potpuno gol pojavio na sjednici gradskoga vijeća Berkleyja, odakle je također izbačen. Podigao je optužnicu i dobio parnicu protiv grada. Novinska izvješća govore o tome da su njegove pristaše ulicama Berkleyja mjesecima hodali potpuno goli, dok napokon Gradsko vijeće nije donijelo pisani pravilnik o odijevanju na razini grada Berkleyja.

²¹ «The Naked Guy», 4. 5. 2010. <http://en.wikipedia.org/wiki/Andrew_Martinez> (15. 7. 2010.).

Ovaj je slučaj ekstreman, ali svakako oslikava moguće događaje koji prijete ukoliko se jasno ne odredi što je prihvatljiv, a što neprihvatljiv način ponašanje i odijevanja. Uistinu, ono što nije zapisano, to i ne postoji, to se nije ni dogodilo.

Pravilnik o odijevanju Sveučilišta u Mostaru

Usporedo s navedenim istraživanjem promatralo se nastavno i administrativno osoblje te studente Sveučilišta u Mostaru i zamijetilo kako prevladava umjereni pristup odijevanju što je uvelike olakšalo izradbu ovoga prijedloga Pravilnika. Moglo bi se reći kako je jednostavno preneseno na papir ono što se u stvarnosti već primjenjuje. S obzirom da je odjeća važan dio osobnosti i govori o svakoj osobi, ali i instituciji koju ta osoba zastupa ili joj pripada, potrebno je odrediti donju granicu dobrog ukusa u odijevanju. Na razini Sveučilišta postoje tri razine sudionika, a to su nastavno i administrativno osoblje te studenti. Stoga se i ovaj pravilnik dijeli na pravila odijevanja za svaku od te tri skupine.

Nastavno osoblje između ostaloga ima ulogu biti primjer prikladna ponašanja i odijevanja studentima pa je stoga potrebno da i oni poštuju pravila odijevanja. U svakome trenutku tijekom boravka na prostoru kampusa, a osobito unutar zgrada pojedinih fakulteta i akademije, nastavnik bi trebao odabirati poslovni ili poslovno-ležerni stil odijevanja, a administrativno, nenastavno osoblje poslovno-ležerni (Business-casual) način odijevanja. Studenti dodiplomskoga, kao i poslijediplomskoga studija trebaju se odijevati primjereno pravilima dobrog ukusa, kao i činjenici da su se odabirom pristupa visokoškolskoj ustanovi i neposredno odredili kao akademski građani i buduća društvena elita prostora i naroda u kojem će primjenjivati iskustva i znanja stečena na ovome sveučilištu. U slučaju nepridržavanja ovih osnovnih pravila, nastavnik ima pravo i obvezu studenta zamoliti da napusti prostorije predviđene za održavanje nastave ili pak provedbu ispita.

Pravilnik o odijevanju u pisanu obliku prijeko je potreban kako bi se izbjegle moguće neugodnosti, ali i kako bi se svim zainteresiranim stranama omogućilo pozivanje na jasno određena pravila u odijevanju što pridonosi vrijednosnom pozicioniranju i brendiranju Sveučilišta.

Anketa među studentima Sveučilišta u Mostaru objavljena 17. veljače 2010. u Večernjem listu donosi pozitivne kritike i potvrđuje naš stav o važnosti ovoga Pravilnika.²² „Nije važno koji vjetar puše, već kako postaviti jedra.“ Naime, istina je da će se okolnosti mijenjati, ali se Sveučilište mora izdignuti iz kaljuže prosječnosti i spremno se oduprijeti izazovima intelektualnih bura i oluja. U prilogu ovoga teksta slijedi prijedlog Pravilnika o odijevanju Sveučilišta u Mostaru, koji je načinjen u obliku preporuke.

Prilog

PRAVILNIK O ODIJEVANJU SVEUČILIŠTE U MOSTARU

I. Uvod

S obzirom da je odjeća važan dio osobnosti kao i činjenica da odjeća govori o svakoj osobi, ali i instituciji koju ta osoba zastupa ili joj pripada, potrebno je odrediti donju granicu dobrog ukusa u odijevanju. Na razini Sveučilišta može se govoriti o tri razine sudionika u procesu obavljanja svakodnevnih aktivnosti pa tako razlikujemo nastavno i administrativno osoblje te studente. Sukladno navedenome i ovaj će se Pravilnik podijeliti na tri podskupine, tj. na pravila u odijevanju za nastavno i administrativno osoblje te studente koji svakodnevno borave i rade unutar pojedinih fakulteta ili akademije ovoga Sveučilišta.

II. NASTAVNO OSOBLJE: profesori, docenti, asistenti, znanstveni novaci

1. Nastavno osoblje između ostalog ima ulogu biti primjer prikladna ponašanja i odijevanja studentima pa je stoga potrebno da nastavnici poštuju *pravila* i načine odijevanja.

²²ZELENKA, Pero: «Zabrana dekoltea i mini suknjica na nastavi», u: Večernji list, Mostar, 17. veljače 2010., str. 52.

2. U svakome trenutku tijekom boravka na prostoru kampusa, a osobito unutar zgrada pojedinih fakulteta i akademije, nastavnik bi trebao odabrati poslovni ili poslovno-ležerni stil odijevanja.

a. *Poslovni stil odijevanja za žene podrazumijeva:*

- Suknja ili haljina čija dužina treba biti do koljena ili duže, nipošto kraće.

- Hlače i kaput ili jakna.
- Košulja treba biti primjereno zakopčana.
- Majice kratkih ili dugih rukava, ni u kojem slučaju bez rukava. (Preporuka su polo majice.)

- Cipele trebaju biti čiste i prikladne za posao.
- Nakit, parfem, šminka, kao i boje odjevnih predmeta trebali bi biti diskretni.

- Nokti uredni i čisti, ne predugi, a lak neuočljivih boja.
- Tetovaže i piercing ne smiju biti vidljivi na radnome mjestu.

b. *Poslovni stil odijevanja za muškarce podrazumijeva:*

- Klasično odijelo s kravatom ili bez kravate.
- Košulja s kravatom treba biti dugih, a bez kravate može biti i kratkih rukava.

- Košulja treba biti primjereno zakopčana.
- Hlače i kaput ili jakna.
- Majice kratkih ili dugih rukava, ni u kojem slučaju bez rukava. (Preporuka su polo majice.)

- Cipele trebaju biti čiste i prikladne za posao.
- Boje navedenih odjevnih predmeta trebale bi biti diskretne.

- Parfem i kolonjska voda poželjni su, ali diskretno.
- Nokti, kosa, brkovi i brada čisti i uredni.
- Tetovaže i piercing ne smiju biti vidljivi na radnome mjestu.

III. NENASTAVNO OSOBLJE

3. Administrativno, nenastavno osoblje trebalo bi njegovati poslovno-ležerni (Business-casual) način odijevanja, a to podrazumijeva sljedeće:

- Odijelo; sako, hlače i košulja; polo majica; džemper, prsluk ili jakna za muškarce.
- Odijelo; sako, hlače, suknja ili haljina; polo majica; džemper, prsluk ili jakna; bluza ili košulja za žene.
- Zatvorene cipele s čarapama iznad gležnja za muškarce i čarape boje noge za žene.

IV. STUDENTI

4. Studenti dodiplomskoga, kao i poslijediplomskoga studija trebaju se odijevati primjereno pravilima dobrog ukusa, kao i činjenici da su se odabirom pristupa visokoškolskoj ustanovi i neposredno odredili kao akademski građani i buduća društvena elita prostora i naroda u kojem će ostvarivati primjenu iskustava i znanja stečenih na ovim studijima.

5. Studentima se preporuča odjenuti:

- Ležernu odjeću koja uključuje: odijela, suknje i haljine dužine do koljena ili ispod njega, hlače, traperice, hlače sportskoga kroja za svaki dan, majice dugih ili kratkih rukava, košulje, bluze, rolke, džempere, prsluke, jakne, tenisice, cipele za svaki dan.

6. U skladu s navedenim studenti nikako ne bi trebali boraviti u krugu sveučilišnoga kampusa, a niti unutar zgrada pojedinih fakulteta i akademije Sveučilišta odjenuti u:

- Majice bez rukava.
- Bluze, košulje, majice ili druge odjevne predmete s naglašenim dekolteom.
- Kratke majice, tzv. topovi koji otkrivaju pupak.
- Bilo koju vrstu natikača ili papuča, kao i bosih nogu.

- Prozirnu odjeću koja više otkriva nego skriva.
- Mini suknje (osobito za vrijeme predavanja ili ispita).
- Bilo koju odjeću s porukama u riječima ili slici, koje imaju namjeru uvrijediti osjećaje drugih studenata, nastavnika ili administrativnoga osoblja.
- Rasparanu odjeću, pokrivala za glavu koja skrivaju identitet osobe (osim u slučaju kada je to dio vjerskoga obilježja za što je potrebno posebno odobrenje dekana određenoga fakulteta).
- Tzv. bejzbol te pletene kape i kapuljače unutar bilo koje zgrade fakulteta ili akademije.
- Kratke hlače te muške i ženske hlače koje otkrivaju donje rublje.
- Policijske ili vojne uniforme.
- Prenaglašena vjerska obilježja.
- Piercing, naušnice na neprimjerenim mjestima, npr. na usni, nosu, očnim kopcima i sl.
- Trenirke koje su primjerene na sportskim terenima, za sportske aktivnosti.
- Nečistu ili mokru odjeću.
- Tetovaže trebaju biti prikrivene.

7. U slučaju nepridržavanja ovih osnovnih pravila o odijevanju, nastavnik ima pravo i obvezu studenta zamoliti da napusti prostorije predviđene za održavanje nastave ili pak provedbu ispita.

8. S obzirom na posebnosti pojedinih fakulteta članova Sveučilišta, ostavlja se mogućnost svakom fakultetu da izradi dodatni pravilnik o odijevanju čiji se standardi neće spuštati ispod donje razine dobrog ukusa koji se određuje ovim Pravilnikom.

9. Ovaj Pravilnik stupa na snagu danom usvajanja na sjednici Senata i objavom na oglasnoj ploči svakog pojedinog fakulteta i akademije Sveučilišta.

Literatura

Knjige

FILIPOVIĆ, R.: Englesko-hrvatski ili srpski rječnik, Zagreb, Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske, 1988.

Mt 27, 27 32.

TOMIĆ, SPAHIĆ, GRANIĆ: *Strategija izbornih kampanja*, Zagreb Sarajevo, Synopsis, 2008.

TOMIĆ, Z.: *Osnove političkog komuniciranja*, Mostar, Poslovne komunikacije, 2005.

Zbornici

FREEDEN, Michael: «Vremena i prostori», u: Političke ideologije, FREEDEN, Michael (ur.): *Političke ideologije*, Zagreb, Algoritam, 2006.

Novine

ZELENIKA, Pero: «Zabrana dekoltea i mini suknjica na nastavi», u: Večernji list, Mostar, 17. veljače 2010.

Web stranice

<http://collegeprowler.com/harvard-university/guys--and--girls/>

<http://galadinner.hms.harvard.edu/details.html>

http://cns.fas.harvard.edu/users/Forms/CNS_Lab_Protocol.pdf

<http://www.princeton.edu/richaud/UsherManual.pdf>

http://www.princeton.edu/~tprep/pupp/pupp_handbook_2009-2010.pdf

<http://www.princeton.edu/campusrec/informal-recreation/golf/Princeton-Springdale-Rules.pdf>

<http://tigernet.princeton.edu/~ffr-gala/Events/YaleNYCSept2101.htm>

<http://www.princeton.edu/pub/rrr/index.xml>

<http://209.85.135.132/search?q=cache:YwriaHwFOCwJ:pmc.princeton.edu/docs/Princeton%2520Model%2520Congress%25202009%2520Code%2520of%2520Conduct.doc+Princeton+Model+Congress+2009+Code+of+Conduct&cd=1&hl=hr&ct=clnk&gl=ba>

<http://stanfordhospital.org/clinicsmedServices/medicalServices/rehabilitation/interns/dressCodeGuidelines.html>

<http://soe.stanford.edu/alumni/ajf/faqs.html>

<http://medicine.yale.edu/globalhealth/international/faq.html>

<http://209.85.135.132/search?q=cache:FxjeBnYheZcJ:www.sid.cam.ac.uk/people/praelector/+cambridge+university+dress+code&cd=3&hl=hr&ct=clnk&gl=ba>

<http://www.bu.edu/seo/students/build/policies/dress-code/>

http://www.brookes.ac.uk/services/hr/handbook/terms_conditions/conduct.html#dress

http://www.umw.edu/hr/policies_procedures/umw_dress_code1.php

<http://www.hiu.edu/about/hr/DressCodePolicy.pdf>

http://www.universitybusiness.com/newssummary.aspx?news_date=2007-08-30&news_id=14142

<http://www.insidehighered.com/news/2007/08/22/dress>

http://www.ndmu.edu.ph/academics/dress_code.html

<http://www.britannica.com/bps/additionalcontent/18/35347091/The-Dress-CODE>

<http://www.indiana.edu/~uhrs/handbook/conduct.html>

http://www.google.ba/search?hl=hr&rlz=1T4SKPB_enBA347BA347&q=dress+code+university&start=60&sa=N&cts=1260469758046

<http://www.med.und.nodak.edu/ome/student/documents/StudentDressCodeGuidelinesV5.pdf>

http://ucenstudent.ucsd.edu/UcenStudent/file.axd?file=Dress_Code_Policies.pdf

<http://www.unmc.edu/policy/index.cfm?CONREF=40>

<http://www.fsus.fsu.edu/about/documents/FSUSDressCode.pdf>

http://209.85.135.132/search?q=cache:vSM6Nd5dyU8J:www.gwu.edu/hr/manual/operating/rules_content.html+code+of+conduct+and+dress+at+universities&cd=11&hl=hr&ct=clnk&gl=ba

http://209.85.135.132/search?q=cache:m_VZ9mK8HPkJ:nursing.missouri.edu/academics/clinical-practica/dress-code.php+code+of+conduct+and+dress+at+universities&cd=29&hl=hr&ct=clnk&gl=ba

<http://209.85.135.132/search?q=cache:DJRb8ie4tVcJ:www.manipal.edu/CAMPUSLIFE/STUDENTAFFAIRS/CODEOFCONDUCT/Pages/DressCode.aspx+code+of+conduct+and+dress+at+universities&cd=34&hl=hr&ct=clnk&gl=ba>

http://www.avemaria.edu/reslifepolicies/http://en.wikipedia.org/wiki/Andrew_Martinez

<http://articles.latimes.com/2006/may/21/local/me-naked21>

http://en.wikipedia.org/wiki/Andrew_Martinez

<http://articles.latimes.com/2006/may/21/local/me-naked21>

<http://www.libsci.sc.edu/bob/class/clis724/SpecialLibrariesHandbook/Neal.htm>

http://search.nd.edu/search?q=cache:Dkb7wZjW-e4J:www.nd.edu/~cba/011221/press/2007/07_BSchools_on_Faith.shtml+dress+code&client=default_frontend&output=xml_no_dtd&proxy_stylesheet=default_frontend&site=default_collection&ie=UTF-8&access=p&oe=ISO-8859-1

http://www.ljportal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2501:sveuilite-u-mostaru-zabrana-dekoltea-i-mini-suknjica-nastavi&catid=6:zanimljivosti&Itemid=11

www.zorantomic.net/index.php?limitstart=126

www.zorantomic.net/index.php?option=com_content&view=article&id=187:dress-code&catid=48:pr-blog

www.zorantomic.net/